

ליקוטי מוהר"ן בפרשה - 137

'אחרי קדושים' - ה'תשפ"ג / מאת הרה"ג אליהו עטיה שליט"א

לקבלת השיעור במייל:
6537488@gmail.com

מבוסס על ליקוטי מוהר"ן - תורה כ"ב אות י"א

קריאת פרשת מיתת בני אהרן מכפרת ביוה"כ / שיעור המשתלח נושא את כל עונות ישראל אל עשו ועמו / מדוע צריך להעביר את עבירות ישראל לעשו / כיצד ממתיקים את הדינים / הדרקון שהמית את הרומאי במקום את ר' אלעזר / המוליך את השעיר לעזאזל היה אדם פגום וימות באותה שנה / ענין המים האחרונים שהם מזוהמים והם חלק הסטרא / צריך להחזיר את הניצוץ הקדוש שיש גם במקום הטומאה / 'ירידה צורך עליה' / סיפור מהבעל שם טוב עם ר' נחום / עבודת נדב ואביהו היתה ברצוא בלי שוב / קצת דיני טומאה וטהרה ששייכים לך היומי / בחינות הכפרה של שני השעירים / כיצד שתי בחינות אלו נעשות ע"י נדב ואביהו / מדוע נכנסו נדב ואביהו שותי יין למקדש / נדב ואביהו רצו לתקן את חטא אדם הראשון ונח / כשלג יליבנו - ממדונות לזכויות / איך מתהפכים עונות לזכויות / בעלי התניא סובר שלענין תשובה מותר לבזבז יותר מחומש / מתי הירידה היא צורך עליה ומתי לא / סיפור התגלות ספר המידות / רבינו חיכה לרשות מהשמים לפרסם את ספר המידות / להקפיד מאוד על כל תג ותג מהשולחן ערוך / 'רצון אמיתי' - רק כשעושה פעולה להשיג את מה שרוצה / 'ירידה צורך עליה' - להגביר את הרצון / למלאך אין ירידות ולכן אין לו גם עליות / המניעות בשביל להגביר את החשק / כל ניסיון יש בו ירידה, וע"ז זוכה להתרוממות / הסיבה שהקב"ה מנסה את האדם אף שהכל גלוי לפניו / 'ירידה צורך עליה' כי מתאמץ להגביר את השמחה / הירידה כדי לעורר את האדם מתרדמתו בעבודת ה' / הירידה לצורך עלות ניצוצות קדושה שבמקום הנפילה / כיצד להתרומם מהנפילות / אין אדם עומד על דברי תורה אא"כ נכשל בהם / ירידה צורך עליה - כי בתשובה הופך את העונות לתורה / ירידה כדי לקיים שוב, כדי שלא יהיה היפך החיים / כיצד היתה פטירת הרמ"ע מפאנו / קודם עלייה יש רשות לסטרא אחרא להחטיא הרבה / הירידה של הצדיק כשיורד להחזיר אנשים בתשובה / ירידה צורך עליה - כי צריך לעבוד את ה' גם עם יצר הרע

וארנוניות, מחמת זה באים לעבירות חס ושלום. נמצא שכל העבירות נמשכים על ידי אדום, על ידי שאנו מסורים בגלות אצל.

מדוע צריך להעביר את עבירות ישראל לעשו

ג. והסיבה שכל העבירות עוברים אליו, כי צריך לתת לסטרא אחרא חיות, והיא תמיד באה אל החוטא שיצר אותה, לינוק ממנו את השפע והפרנסה שלו, אבל כשהקב"ה מרחם על ישראל ה' ית' מעביר ראשון ראשון, דהיינו מעביר את העוונות אל הראשון - שהוא אדום, שהוא הגורם הראשון לעוונות, והם יונקים ממנו. ולכן צריך לתת לו את 'שעיר המשתלח' עם כל העוונות של ישראל, כדי שיעברו אליו, ויניקו העוונות ממנו את חיותם, ולא מישראל.

וזהו גם הענין שצריך לעשות כפרות, ושיתחללו הדינים על מעות או על איזה דבר, כדי שהסטרא אחרא תינק משם, ולא מישראל, וכנס היהודי לחיים טובים ושלום.

כיצד ממתיקים את הדינים

ד. רבינו אומר בספר המידות (המתקת דין צ"ד), וז"ל: המתקת הדינים הוא על ידי הגורל - כמו לעזאזל. ופירש רבינו בעצמו: שיקח שני מטבעות ויפיל עליהם גורל, גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל. והמטבע שעלה עליה הגורל לה' - יתן אותה לצדקה, והשניה שעלה עליה הגורל לעזאזל - ישליך אותה לאבוד, ועל ידי זה נמתק הדינים, עכ"ל. וכן אמר רבינו בשיחות הר"ן (סוף שיחה קע"ה), וז"ל: אי אפשר לעשות פדיון, כי אם בשיודעין איך היה נוהג הפכה הגדול עם השעיר המשתלח, עכ"ל. וביאור כל דברים אלו, שצריך לעשות 'כפרה' - דהיינו לתת לסטרא אחרא מקום אחר לינוק ולא מהישראל שעשה את העבירה, וזה על ידי שמשליכים את העוון על עשו וזרעו, שזה ענין לתת את השעיר המשתלח לעזאזל, או לעשות גורל על מעות, ואחת לצדקה ואחת לאיבוד.

הדרקון שהמית את הרומאי במקום את ר' אלעזר

ה. מובא בגמרא ברכות (דף סב:) מעשה: ר' אלעזר נכנס לבית הכסא, והיה שם דרקון (סוג נחש שממית), ובא רומאי אחד שרצה גם להיכנס לבית הכסא, והוציא את ר' אלעזר בכח משם, ונכנס הוא, ונשכו הדרקון והרגו. קרא ר' אלעזר על הרומאי את הפסוק (ישעיה מ"ג, ד) 'ואני אהבתיך ואתן אדם תחתיה ואלאמים תחת נפשך' - אל תקרי אדם אלא 'אדום', ע"כ. והנה לא נעשה הנס לר' אלעזר באופן שהדרקון לא היה נושך אותו, אלא דוקא באופן שהתחלף הרומאי במקומו, ונשך הדרקון את הרומאי - שהוא אדומי. והסיבה, כי כשניתן רשות למשחית, ויש התגברות הדין, צריך למתק אותם על ידי שתתן להם משהו במקום, ומה שנותנים להם זה מזרעו של עשו, שהם הגורמים את כל העוונות. גם היום כל פגעי הטכנולוגיה מגיעים מעשיו, והם הגורמים לישראל את כל העוונות של המתירנות וכו'.

המוליך את השעיר לעזאזל היה אדם פגום וימות באותה שנה

ו. מובא בגמרא יומא (דף סו:) שהיה לשון של זוהרית שהיו חולקים אותה לשניים, חצי ממנה תולים בפתח של ההיכל, והחצי השני

השיעור לרפואה של שרון בן נעילה נעמי אל נא רפא נא לוי.

קריאת פרשת מיתת בני אהרן מכפרת ביוה"כ

א. שם הפרשיות 'אחרימות' 'קדושים', מרמו: אחרי מות הקדושים - שני בני אהרון נדב ואביהו. ואומר הזוהר הקדוש (אחרי ח"ג דף נז:) שבזמן שישראל קוראים ביום כיפור פרשת אחרי מות ובוכים ומצטערים על פטירת שני בני אהרן - זה עושה את הכפרה. כי בזמן בית המקדש הכפרה היתה על ידי שני שעירים, כמו שכתוב (ויקרא טו, ח) 'גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל' ונאמר (שם, טז): 'וכפר על הקדש מטמאת בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם'. השעיר להשם מכפר על עוון טומאת מקדש וקודשיו, והשעיר לעזאזל מכפר על כל העוונות של ישראל. כמו שכתוב (שם, כב) 'ונשא השעיר עליו את כל עונותם אל ארץ גזרה'.

שיעור המשתלח נושא את כל עונות ישראל אל עשו ועמו

ב. ואומר המדרש (בראשית רבה סה, ט): 'את כל עונותם' - עונות תם, שנאמר (בראשית כה, כז): 'ויעקב איש תם' - השעיר נושא את העוונות של 'יעקב איש תם' - שהם עם ישראל. ולאן הוא נושא אותם, דהיינו מי נענש עליהם? אומר המדרש: 'ונשא השעיר עליו' - זה עשו (שנקרא שעיר), שנאמר (בראשית כו, יא): 'הן עשו אחי איש שער', ע"כ. העוונות של ישראל מגיעים בגלל עשיו, ולכן כל העוונות של ישראל עוברים אליו.

רבינו מסביר (שיחות הר"ן שיחה פ"ט) וז"ל: יש בסטרא אחרא בחינת ראשון לראשונים, דהיינו בחינת 'אדום' שנקרא ראשון (פסחים דף ה:), כמו שכתוב: 'ויצא הראשון אדמוני' (בראשית כה, כה). והוא בחינת ראשון לראשונים, דהיינו שהוא ראשון להעבירות הראשונים הנ"ל, כי כלם נמשכים ובאים על ידו. כי באמת לפי גדל קדשת ישראל, אין ראוי להם כלל לעשות עבירות חס ושלום (עי' ליקוטי מוהר"ן תניינא ז, ג), רק מחמת תקף הגלות שסובלים מהאמות על ידי מסים

העונות, כי יבקשו ויחפשו אז אחר עונות ישראל, איך לזקחין עוד איזה עון (שעשו עליו תשובה) כדי לעשות ממנו תורה. וזהו "ואיננו", כי יהיו כל העונות נכללין ב'אין' – הינו באין סוף, ששם העונות נתהפכין לזכות על ידי התשובה, שזהו בחינות 'ירידה תכלית העליה' הנ"ל. וזה (הושע יד, ב) "שובה ישראל וכו' כי כשלת בעונך", הינו על ידי התשובה – יהיה נעשה מהעברות בחינת 'מכשלה' – שהוא התורה, עכ"ל. ומבואר, שהירידה בעבירה על ידי התשובה היא נקראת 'ירידה צורך עליה', כי מברר דברים שלא היה יכול לברר, ומעלה אותם להיות תורה.

'ירידה צורך עליה'

ט. ענין זה של 'ירידה צורך עליה' – הוא עמוק וקשה, ויש בו גם מקום לטעות חס ושלום, וכיון שכן נאריך בו בעשרה פירושים על פי הספירות, כדי לברר את הענין היטב, ולהוציא מכאן דרכים בעבודת ה', אמן. ובעומק כל מה שביארנו עד עכשיו, הוא חלק מהענין הזה, כי לתת לסטרא אחרא מתנה כמו שעיר המשתלח או מים אחרונים, זה לכאורה ירידה בשבילנו, לתת לה מזון ופרנסה, אבל זה צורך עליה, כי על ידי זה לא רק שהיא עוזבת אותנו אלא יש לנו כח לברר את הקדושה שכן נמצאת שם, דהיינו המזון והחיות שנתן לה הקב"ה, ולהחזיר את הכל לקדושה. שענין זה גדול ונפלא מאוד, שלכן כתוב (ברכות לד:) 'מקום שבעלי תשובה עומדים אפילו צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד', כי הם מביאים איתם ניצוצות קדושה, שהיו שבוים עמוק במקום הסטרא אחרא. וזה שמחה גדולה והתפארות גדולה לה' ית' כשדבר זה נעשה, ולכן כתוב בגמ' בכריתות (דף טו) 'כל תענית שאין בה מפושעי ישראל אינה תענית', כי כל זמן שלא הבאנו קדושה חדשה, שהיתה אסורה במאסר הסטרא אחרא זמן רב, לא השלמנו את התיקון עדיין. וזו עיקר ההתפארות של הקב"ה בבעלי תשובה והגרים, כמבואר בזהר יתרו (ח"ב דף סט.).

סיפור מהבעל שם טוב עם ר' נחום

י. מסופר על הבעל שם טוב הקדוש, שפעם אחת אירח את רבי נחום מצ'רנוביל, והושיב אותו לידו בשולחן, ובזמן הסעודה הבעש"ט הציק לו. ואשתו של הבעש"ט אמרה לו: 'רבי נחום אדם צדיק, למה אתה מציק לו? והבעש"ט אמר לה: 'בגלל שהוא גנב'. ואז כולם נבהלו, איך הבעש"ט אומר כזה דבר על רבי נחום מצ'רנוביל שהיה אחד הצדיקים הגדולים שבאותו הדור. והבעל שם טוב הסביר ואמר: שהוא גונב את הכל אליו, ולא משאיר שום דבר לסטרא אחרא. ובעומק הבעל שם טוב התכוון לרמוז לרבי נחום – אם אתה עובד את הקב"ה, אל תגרה את החיצונים עליך יותר מדי, תן את המים אחרונים לצד של הסטרא אחרא, מה שצריך לפי ההלכה והקבלה, כדי שלא יתגרו בך יותר מדי.

עבודת נדב ואביהוא היתה ברצוא בלי שוב

יא. מסביר רבי נתן בליקוטי הלכות (שבת ז, נב) שזו גם הסיבה לפטירת שני בני אהרן נדב ואביהוא, כי עבודת ה' שלהם היתה בבחינת 'רצוא' בלי 'שוב', ע"ש. ולפי דברינו הכוונה: שנדב

תולים על הצוואר של שעיר המשתלח. עוד כתוב שם (דף טו). שמנהג הכהנים הגדולים היה לא לשלוח את השעיר ביד ישראל, אלא בידי כהן, שהיו שולחים אותו למדבר, וכתוב (ויקרא טו, כא) "ושלח ביד איש עתי המדברה", המשלח נקרא 'איש עיתי'. ופירש"י: המוכן לכך מיום אתמול (ע' יומא טו). ומבואר בחזקוני בפסוק בשם מדרש (לא ידוע מקור המדרש) שהיו לוקחים לתפקיד הזה כהן שהגיע זמנו להיפטר מן העולם, הכהן גדול היה רואה ברוח הקודש שלו, או באורים ותומים, או בחכמת המזלות איזה כהן לא יוציא את שנתו, והוא זה שנשלח למשימה הזאת. כי העבודה של שליחת שעיר המשתלח היתה עבודה קשה מאוד. ולמה? מכיון שבאותה שעה נותנים מתנה לס"מ, ולכן מבואר בזהר (ח"ג דף סג:) שהיו לוקחים איש פגום ושעיניו אחד גדולה ואחת קטנה וכו', כי כך ראוי לתת לס"מ מתנה עם איש פגום, שכך הוא אובה. ומיד שהיה מקבל את חלקו את כל העוונות, מיד נמחלים כל העוונות מישראל, עד שהסימן לזה היה שמיד מתהפך הלשון של הזהרית האדומה ללבן.

ענין המים האחרונים שהם מזוהמים והם חלק הסטרא

ז. ידוע שהסוד במצות 'מים אחרונים', שעניינה לתת חלק לצד של הסטרא אחרא, כדי שיעזוב אותנו. וכמו שכתוב בזהר (פרשת תרומה דף קנד:) וז"ל: 'לבתר דאכיל בר נש, ואתענג, אצטרף למייהב חולקא דתמצית לההוא סטרא. ומאן איהו. מים אחרונים. ההוא זיהמא דדין, דאצטרף למייהב לההוא סטרא, חולקא דאצטרף ליה, עכ"ל. (תרגום: אחר שאכל אדם והתענג, צריך לתת חלק של תמצית לאותו הצד, ומהו? מים אחרונים. אותה זיהמת הידים. שצריך לתת לאותו צד חלק שצריך לו). וכעין זה כתב האריז"ל בשער המצוות (פרשת עקב) וז"ל: 'ענין מים אחרונים, דע כי סטרא אחרא עומד על השלחן כנזכר בזהר פרשת תרומה, ויכול אז לשלוט עליו יותר משאר זמנים, ובפרט בהיות האדם יחידי, עכ"ל. רואים שהחלק שנותנים לה, הוא החלק מזוהמת הידים דוקא, כי כך צריך להיות חלקה. ולכן נותנים לה אם אדם שעומד למות, ושהוא בעל מוס וכו'.

צירן להחזיר את הניצוץ הקדוש שיש גם במקום הטומאה

ח. אכן מלבד הנקודה הנ"ל, שעל ידי שעיר המשתלח העוונות הולכים אל עשו, כדי שהוא יזון אותם, יש גם בעוונות ניצוצות שאותם אנחנו רוצים לתקן, כי כל דבר בעולם יש לו חיות מה' יתברך, גם החלקים של הסטרא אחרא, כי כתוב (תהלים קג, יט) "מלכותו בכל משלה", היינו אפילו בעשרה כתרין דטומאה (ע' וזהר פרשת שמיני ח"ג דף מא:). וזה הענין מה שמבואר בגמ' ביומא (דף פו:) להפוך זדונות לזכויות, דהיינו החלק הקדוש של אלוקות שיש במקומות הטומאה שמחיה אותם, בשעה שעושה תשובה הוא משיב אותו חזרה, והוא נהפך לתורה. ואז נמצא שיש בנפילה שלו לעבירה בחינת 'ירידה צורך עליה'.

וענין עמוק זה כתב אותו רבינו בלקוטי מוהר"ן (תורה כ"ב אות י"א), וז"ל: וזה (תק"ה ג, ט) "ביום ההוא יבקש עון ישראל ואיננו", כי לעתיד יהיה בלתי תשובה, ועל ידי התשובה 'זדונות נעשין זכויות' (עיי' יומא פו:). ויהיה נעשה מעברות ישראל תורה, ועל כן יבקשו אז

חמישי בקדשים. אבל 'במי חטאת' שזה הדבר הכי קדוש – אם הם נוגעים בריבועי לטומאה, הם נעשים חמישי לטומאה. רואים מכאן שכל שהדבר קדוש יותר, כך יכולה טומאה יותר קטנה לפגום בו.

בחינות הכפרה של שני השעירים

יד. הענין של השעיר להשם – השעיר שנעשה בפנים, הוא לכפר על טומאת מקדש וקדשיו. ומזה רואים, שגם כדי לטהר את המקום הקדוש יותר, ואפילו מטומאה הקלה ביותר, צריך את הקרבן הכי חשוב, שהוא השעיר שעלה עליו הגורל לה'. וזה מרמז על הכפרה על הצדיקים, שאם הצדיקים פגמו משהו בחוט השערה, הכפרה עליהם היא בבחינה הזו של 'שעיר לה'. לעומת זאת שעיר המשתלח בא לכפר על העוונות הפשעים והמרדמים, שאלו עבירות ממש, וזה מרמז על הכפרה של הרשעים. ושתי הכפרות האלו נעשות עתה בזמן הזה שאין לנו שעירי יום כיפור, על ידי שקוראים את פרשת מיתת בני אהרן ביום כיפור, ואנחנו בוכים עליהם, ומעוררים את הקדושה של נדב ואביהוא, ואז גדולה מיתת צדיקים שמכפרת עלינו.

כיצד שתי בחינות אלו נעשות ע"י נדב ואביהוא

טו. אלא שלכאורה קשה, איך נעשות כאן שתי כפרות האלו, הרי נדב ואביהוא היו צדיקים, ואיך נעשית על ידם גם הכפרה של הרשעים – היינו את הבחינה של 'שעיר המשתלח'? והתשובה כמו שהתחלנו לבאר מקודם שנדב ואביהוא התנהגו בצדיקות כזאת בלי לתת את החלק לסטרא אחרא, בלי לישא נשים ובלוי להוליד בנים, זה עצמו היה איזה בחינה של פגם. וכיון שפטירתם הקדושה כיפרה על ענין של פגם, לכן בהזכרת פטירתם, אפשר לתקן גם את הפגמים והחטאים שלנו.

מדוע נכנסו נדב ואביהוא שתויי יין למקדש

טז. כתוב במדרש (ויקרא רבה יב, א) על נדב ואביהוא שנכנסו שתויי יין, שלכן מיד אחר כך הקב"ה מזהיר את אהרן (ויקרא י, ט) "יין וְשֵׁכָר אַל תִּשְׁתְּ אֹתָהּ וּבְנֵיךָ אֶתָּה בְּבִאֲכֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד". ולכאורה תמוה, איך נכנסו שתויי יין, ואפילו אם נאמר שעדיין לא הזוהרו בזה, בכל אופן גם מצד הדעת והסברא, אין להיכנס לבית המקדש שתוי יין חס ושלום. אלא שנדב ואביהוא רצו לתקן את חטא אדם הראשון, שהיה חטאו בעץ הדעת, וכתוב במדרש (בראשית רבה יט, ה) ששחטה חוה ענבים ונתנה לאדם הראשון.

נדב ואביהוא רצו לתקן את חטא אדם הראשון ונכנסו

יז. גם בנח שכתוב בו (בראשית ט, כ): "וַיִּחַל נֹחַ אִישׁ הָאֲדָמָה וַיִּשְׁעַ פְּרָס", כתוב בזוהר בראשית (ח"א דף מו.) דְּבָעָא לְמַבְדֵּק בְּהוּא חוּבָה וְלֹא לְאֶתְדַבֵּק בֵּיהּ וְאֶפִּילוּ הָכִי לֹא אֲשַׁתְּזִיב מִנֶּיהּ, ע"כ. והכוונה, שנח רצה לבדוק איך לתקן את חטא אדם הראשון, ולא חס ושלום להתדבק בחטא, ורצה לעשות זאת על ידי שישתה מהיין בקדושה, ולא יפול במה שנפל אדם הראשון. אבל גם נח לא ניצל מזה. וזה גם ענין נדב ואביהוא, שרצו להיכנס שתויי יין למקדש בדוקא, כדי לתקן את חטא אדם הראשון. נדב ואביהוא

ואביהוא רצו כל הזמן עוד ועוד דבקות בהשם יתברך, ולא השאירו חלק לצד של הסטרא אחרא. ומכיון שהם כל הזמן היו רק בעליה, אזי עבודת ה' ששלחם הייתה רק בבחי' 'רצוא' בלי 'שוב'.

וזהו הסיבה שהם לא נשא נשים, כי הם לא רצו להיות בשום שוב וירידה, מובא בגמרא (יבמות סג.) "נחית דרגא – נסיב איתתא", כל אדם שנושא אשה, יש בזה איזה ירידה ברוחניות בכל ענייני האישות וכו', וכמו שמשופר בגמ' ברכות (דף סב.) על רב שסח עם אשתו שיחה של ריבוי וצחק איתה, וכשרב כהנא תלמידו שמע את זה הוא התפלל מאוד, ורב הסביר לו שכך צריכה להיות ההנהגה. ויוצא שבאמת כל הנקודה של נישואין זו איזו בחינה של 'ירידה', אבל באמת הירידות האלו הם צורך עליה. כי אדם לא יכול להיות כל הזמן רק בעליה, הוא יפטר מהעולם מרוב דבקות, כמו שהיה אצל נדב ואביהוא, ולכן צריך גם 'שוב', וזה שאדם בא לביתו, ונכנס לכל הקטנויות של בית אשה וילדים, גם זה בחינה של 'שוב'.

גדולה מיתת צדיקים שמכפרת

יב. בשעה שנדב ואביהוא נפטרו – הם זכו למדרגה כל כך גבוהה, ואנחנו בוכים על מיתת הצדיקים, ומעוררים את הכוח של מיתת הצדיקים שהיא מכפרת עלינו. בכל פעם שאדם בוכה על צדיק שנפטר, על שחסר מאיתנו האור הגדול של הצדיק, ובפרט על צדיקים כמו נדב ואביהוא שלא זכו להתחתן ולהוליד בנים, הוא מעורר שוב את הבחינה של פטירת נדב ואביהוא, ובחינת "גדולה מיתת צדיקים שמכפרת", ובזה תלויה כפרת יום כיפור בזמן הזה שאין לנו את כפרת שני השעירים.

קצת דיני טומאה וטהרה ששייכים לדף היומי

יג. הבכירה הזו על פטירת נדב ואביהוא עושה את שני סוגי הכפרה, את הכפרה של השעיר לה', שזה על טומאת המקדש וקדשיו, ואת כפרת העוונות של שעיר המשתלח. ונסביר את זה יותר בעומק: כפרת טומאת מקדש וקדשיו – זה בחי' הכפרה של פגמי הצדיקים, בית המקדש זהו המקום הקדוש ביותר, וכל נדנדוד הכי קטן של טומאה, מאוד פוגם בו.

כתוב בגמרא סוטה (דף כז:) בדף היומי של מחר, שרבי עקיבא דורש שיש שלישי לטומאה גם בחולין (כמו בתרומה), אמנם ההלכה לא כרבי עקיבא, אלא שבאדם וכלים יש דין של ראשון לטומאה, ורק אם הדבר נגע ב'אב הטומאה' (כגון שרץ, או בטמא מת, מצורע נדה זב וזבה), רק אז הוא יכול לטמא אדם וכלים, ועושה אותם 'ראשון לטומאה'. אבל 'ראשון לטומאה' בעצמו כבר לא מטמא אדם וכלים, רק אוכלין ומשקים שנעו 'בראשון' נעשים שני לטומאה – וכל זה בחולין. אבל בתרומה היות שהיא קדושה יותר, יש גם שלישי לטומאה. כלומר, אוכלים ומשקים שהם שני לטומאה שנגעו בתרומה, הם פוסלים אותה, ועושים אותה 'שלישי', אבל אין רביעי בתרומה. ובקדשים שזה הקרבנות – יש דין של רביעי לטומאה, ואם יש בשר קודש שנטמא ב'שלישי' לטומאה ונגע בבשר קודש אחר, הוא עושה אותו רביעי לטומאה. אבל אין

אלא שכל יום וכל הזמן אדם נמצא בעלויות וירידות, כמו שאומר רבינו (ע' בשיח שרפי קודש ח"א אות תקל"ז ותשל"ב) שאדם הוא 'רגע מלאך רגע גלח' – רגע אחד אדם בהתבודדות ובדביקות עם השי"ת, ורגע בהרהור רע ח"ו, רגע ככה רגע ככה – ה' יצילנו. אבל באמת כל העלויות והירידות האלו לפעמים שוברים את האדם, אבל ברגע שאדם יודע את דברי רבינו האלו, שכל ירידה היא צורך עליה, הוא יכול מאוד לקבל לקבל את ההנהגה של הקב"ה, ואת כל הירידות שבאים במשך היום ממילא כמו ירידה בדביקות, או לפעמים יותר גרוע מזה, אבל שלא יטעה שום אדם שצריך ח"ו לעשות איזה פעולה של ירידה לצורך עליה, מפני שאת עצת היצר, ומזה רק נופלים ונופלים יותר רחמנא ליצלן.

סיפור התגלות ספר המידות

כב. בהקדמה לספר המידות, מסופר מה הביא לגילוי 'ספר המידות' – היה אחד שקראו לו ר' דוב חייהל'ס שהתקרב לרבינו שהיה גאון גדול, והיה בקי בכל מיני ספרים שלא מצויים, והיה אומר לרבינו מהזיכרון שלו הרבה פוסקים ושו"תים, וכל מיני חידושים וסיפורים מעניינים, כי רבינו רצה לדעת כמה שיותר. ופעם אחת הוא סיפר לו סיפור: שהיה פעם איזה ראש ישיבה גדול שלקח מהישיבה שלו חתן לבתו וב"ה החתן היה בחור למדן מובחר ביותר, והרב נתן לו חדר שיישב ילמד, והוא למד והתעלה. עד שהגיע אליו מגיד, שהיה מגלה לו רזי תורה. וככה הוא למד איתו עד שהוא נעשה תלמיד של המגיד הזה.

אחרי כמה חודשים אומר לו המגיד, שהוא צריך לבוא על אשתו בעת נידתה, כדי להוציא את משיח צדקנו, והוכיח לו שהרי נשמת משיח צדקנו הגיע ממעשה 'בנות לוט' עם אביהן שהיו בסדום, וכן מהסיפור של דוד המלך עם 'בני תמורה', וכן מהסיפור של יהודה ותמר – שככה צריכה לצאת נשמת משיח. והתלמיד חכם הזה מאוד התבלבל, כי זה דבר אסור, אבל הוא רואה את כל סודות התורה שהוא מקבל מהמגיד הזה. ואמר לאשתו, שאין ברירה שצריכים לעשות את שהמגיד אומר. אשתו שהייתה יראת שמים אמרה לו: 'אני לא עושה שום דבר בלי לשאול את אבא שלי'. ואז היא באה וסיפרה לאבא שלה את הדבר הזה, ואבא שלך כששמע את זה נבהל מאוד, ואמר לה: תדעי שהמגיד הזה הוא מהסטרא אחרא, והוא מטעה את בעלך, כי מה לעשות אפילו שהוא צדיק, 'אינן צדיק בארץ אשר יעשה טוב – ולא יחטא', ובאיזה חטא שלו הוא ברא את המגיד הזה, והוא בא להטעות אותו.

והוא קרא לחתן שלו והוכיח לו את הדבר הזה, ואמר לו: קודם כל, אני אכתוב לך קמיע של שמות קודש, שהוא לא יוכל להזיק אותך. אבל תבדוק ותסתכל על המצח של המגיד הזה, ותראה שם את כ"ב אותיות התורה הקדושה, ותדע שאם המגיד הזה מצד הקדושה, האותיות הוי"ה מאירות במצחו, ואם הוא לא מצד הקדושה, הם אינן מאירות. ובאמת כשבא המגיד הזה, האברך הסתכל עליו, וראה שאותיות הוי"ה לא מאירות במצחו, ולכן אמר לו שהוא יותר לא רוצה לשמוע אותו, וכיוון שהיה לו את הקמיע של חמיו, המגיד לא יכל להזיקו, וכך הוא שילח אותו. וכשרבינו

באו לעשות תיקון לאדם ולנת. האות נ' של נדב, זה כנגד נח, והאות א' של אביהוא זה כנגד אדם. אבל גם הם לא ניצלו מזה, ונדבק בהם משהו, ומיד התחייבו מיתה. כמו שדורשת הגמרא (בבא קמא נ.) על הפסוק: "וּסְבִיבֵי נְשֻׁעָה מְאֹד", שהקב"ה מדקדקים עם צדיקים כחוט השערה. וזה ענין כפרת יום כיפור.

כשג ילבינו - מזדונות לזכויות

יח. הבאנו מקודם (באות ו) את הענין של 'לשון של זהורית', כתוב בפסוק (ישעיה א, יח): "אִם יִהְיוּ חֲטָאִיכֶם כְּשָׁנִים כְּשֶׁלֶג יִלְבִּינוּ אֶם יִאֲדִימוּ כְּתוֹלַע כְּצֶמֶר יִהְיוּ", "כְּשֶׁלֶג יִלְבִּינוּ" – זה מרמז על מה שאומר ריש לקיש בגמרא (יומא פו:) ש"ע"י תשובה מאהבה וזדונות נהפכים לזכויות – שזו המעלה הכי גדולה של התשובה היא לזכות שכל העוונות יתהפכו לזכויות. כי לא כתוב שהעוונות יתבטלו, אלא יתהפכו מאדום ללבן, דהיינו מזדונות לזכויות.

איך מתהפכים עוונות לזכויות

יט. שואל שם המהרש"א ביומא, איך ייתכן כזה דבר, שעוון יתהפך לזכות, ואם כן מצינו חטא נשכר? והוא מתרץ שהיות שעוונות נהפכים לזכויות, זה רק בתשובה שהיא מאהבה, שבכח תשובתו הוא עושה זכויות יתרות, יתר ממה שהוא היה עושה אילו לא התשובה. וניתן דוגמא פשוטה: אדם תמיד נותן צדקה, אבל כשהוא צריך ישועה – הוא נותן יותר צדקה בשפע גדול יותר, וכן אם נותן יותר צדקה לכפרת חטאו, יוצא שעל ידי התשובה על העבירה הוא עושה מצוות יתרות.

בעל התניא סובר שלענין תשובה מותר לבזבז יותר מחומש

כ. אדמו"ר הזקן 'בעל התניא' (אגרת הקודש פרק י), כתב וז"ל: מה שאמרו בגמ' (כתובות נ.) 'המבזבז אל יבזבז יותר מחומש', היינו דוקא במי שלא חטא, או שתקן חטאיו בסיגופים ותעניות כראוי לתקן כל הפגמים למעלה. אבל מי שצריך לתקן נפשו עדיין, פשיטא דלא גרעה רפואת הנפש מרפואת הגוף שאין כסף נחשב "עור בְּעַד עור וְכַל אֲשֶׁר לְאִישׁ יִתֵּן בְּעַד נַפְשׁוֹ" כתיב (איוב ב, ד), ע"כ. כלומר שזה לא שייך לענין של המבזבז בנותן לצדקה בשביל כפרה. ונמצא שעושה יותר מצוות, בגלל שהוא עושה תשובה על העבירה, זה נקרא להפוך זדונות לזכויות, הבעל שם טוב אומר, שזה בחינת (שמות יד, י): "וּפְרָעָה הַקָּרִיב" – שהרע נעשה כיסא לקדושה. וכן: "האור מתגלה דוקא מתוך החושך" וכו'.

מתי הירידה היא צורך עליה ומתי לא

כא. עוד הקדמה נחוצה מאוד, צריך לדעת שכל הענין של ירידה צורך עליה פירושו – כשהדבר נעשה ממילא, אבל אם אדם יעשה **עבירה בכוונה** בשביל 'ירידה צורך עליה', למדנו במשנה באבות (ה, ב): "עֲבֵרָה גֹרֶרֶת עֲבֵרָה, שֶׁשָּׂכַר... עֲבֵרָה – עֲבֵרָה", רוב הסיכויים שהוא רק יפול עוד ועוד, והנפילה תהיה כל כך חמורה, שהוא לא יוכל לצאת ממנה, זה הרי בחינת 'אחטא ואשוב' שאין מספיקין בידו לעשות תשובה (יומא פה:).

זוכה אחר כך להזכיר את עצמו ולשוב בתשובה לה' יתברך, אזי אחר כך בנדיאי מתגבר הרצון יותר ויותר, מחמת שידע בעצמו גודל רחוקו מה' יתברך על ידי רבוי עוונותיו, על בן בנדיאי רצונו חזק ותקיף ואמיץ מאד מאד לה' יתברך פלי שיעור וערך, ועל בן יכול לזכות על ידי זה דיקא למעלה יתרה, עכ"ל.

למלאר אין ירידות ולכן אין לו גם עליות

כו. ר' נתן שם מביא שזה כל ענין ירידת הנשמה לעולם הזה, שדוקא מתוך הירידה שהיא יורדת ממדרגתה הגבוהה, זה מה שגורם לה את הרצון הגדול לחזור שוב ולהתדבק בבוראה, ע"י עבודת ה' כאן בעולם הזה. וזהו כל מהות ההבדל בין הנשמה האלוהית לבין מלאך? כתוב בפסוק (וכריה ג, ז): "ונתתי לך מהלכים בין העמדים האלה", למלאך אין – לא עליה ולא ירידה, ובעומק, בגלל שאין לו ירידה אין לו גם עליה, אין לו את הבחינה של ירידה צורך עליה, כי אף פעם הוא לא עולה ולא יורד. אבל אדם יש לו ירידות, ומכיוון שיש לו ירידה, יש לו גם בן עליה. והפירוש הזה ב'כתר', כי כתר זה הרצון, בחי' רעוא דרעוויין, שזה המקום הגבוה ביותר שהוא בכתר העליון. וזה בחי' ירידה צורך עליה, שזה קורה רק ע"י הירידה.

המניעות בשביל להגביר את החשק

כו. ידוע מה שרבינו הקדוש אומר בליקוטי מוהר"ן (תורה סי' ח"א אות ד) שכל המניעות שיש בעבודת השם, הם בשביל החשק. כלומר, כל אדם רוצה דבר יותר דוקא כשהוא נמנע ממנו, אבל אם כל הזמן ניתן לו את זה, הוא כבר לא ירצה אותו. למשל אם ניתן לילד כל הזמן משחק לגו, הוא לא ירצה את הלגו, תיקח לו את הלגו לשבועיים, הוא מאוד ירצה רק לשחק בלגו, המניעה היא גורמת שיהיה חשק לדבר.

עוד דוגמא: ארץ ישראל מלאה קברי צדיקים, תנאים ואמוראים קדושים, נו למה לא תיקח את האוטו ותיסע לצפון ותתפלל בקברות צדיקים. אנשים נוסעים שעות עד אירופה לכמה קברי צדיקים, ולמה הם לא נוסעים בארץ לקברות צדיקים, מילא אנחנו נוסעים לאומן, כי אנחנו נוסעים לרבי שלנו, אבל אלו שנוסעים לסיבוב בקברות צדיקים בחוץ לארץ, ולא נוסעים לקברות צדיקים תנאים ואמוראים ושאר קדושים שיש בארץ עליהם השאלה, אלא שהמניעה של הטרחה הגדולה לנסוע לחוץ לארץ, והוצאות הנסיעה וכו' וכו', כל זה מנעה גדולה, וכשיש מניעה זה נותן את החשק. וכן להיפך, יש אדם שגר בחוץ לארץ והוא מגיע לכותל יותר מאדם שגר בארץ, וכל פעם שהוא בארץ הוא מגיע לכותל, הרבה יותר ממי שגר בירושלים, שבשבילו זה לוקח חצי שעה להגיע לכותל, ובכל זאת הוא לא מגיע לכותל. למה? מכיון שיש לו אפשרות לבוא לכותל מתי שאתה רוצה, ולכן יכול להיות שיעבור זמן ארוך שהוא לא הולך להתפלל בכותל, ומכיון שאין לו מניעה, אז אין לו חשק, לעומת זאת מי שגר בחוץ לארץ יש לו מניעה, ולכן יש לו חשק והוא מגיע – כך זה בן-אדם.

כל ניסיון יש בו ירידה, וע"ז זוכה להתרוממות

שמע את הסיפור הזה, אמר רבינו: "אבל אצלנו מאירים כל כ"ב אותיות התורה" – ותיכף הוא נתן להעתיק את ספר המידות.

רבינו חיבה לרשות מהשמים לפרסם את ספר המידות

כג. ואולי קצת להסביר בענין זה, מדוע דוקא עכשיו נתן רבינו את ספר המידות. אולי יש לומר: שרבינו כל הזמן חיפש הסכמה מהשמים על ספר המידות שהוא כתב אותו לפני הבר מצוה, מגיל שש עד גיל שלוש עשרה, ועד אז הוא לא רצה לפרסם אותו, בפרט שבספר המידות יש המון סודות, באמת יש לנו רק חלק קטן מספר המידות, רבי נתן אומר בהקדמה לספר המידות שעל חלק 'רפואה' היה לרבינו מאתים דפים, והוא לא נתן לנו להעתיק את זה, ובסוף רבינו שרף את זה. כי רבינו היה מקריא מהספר המידות שלו לרבי נתן, ורבי נתן כתב את זה, אבל הוא לא נתן לו לראות את הכל, ויש דברים שכן, ויש לפעמים שרבינו הוסיף פירושים.

להקפיד מאוד על כל תג ותג מהשולחן ערוך

כד. צריך לדעת, שהרבה פעמים הסטרא אחרא משגע את האדם לעשות עבירה, וזה רק נפילה, ולכן לא עוברים על תג של השולחן ערוך רבינו ידע שאנחנו אוהבים אורות, ואיך רבינו צמצם לנו את האורות? רבינו אמר (שי"ש ח"ב קל"א): רק אל תעברו על תג אחד מהשולחן ערוך. רבינו הקפיד על לימוד השולחן ערוך, שאדם ילמד הלכות בכל יום, כמובא בשיחות הר"ן (אות כ"ט): "ועל לימוד הפוסקים הזהיר ביותר מכל הלימודים". מי שרוצה להתקשר לרבינו, הלימוד שיקשר אותך אליו זה לימוד הפוסקים. ולכן כל אדם חייב ללמוד כל יום הלכות ופוסקים, כי זה הדבר היחיד שיציל אותו מהשקרים של הסטרא אחרא. וכך אדם ניצל גם מכל מיני עבירות ששורשם הוא ריבוי אור.

'רצון אמיתי' - רק כשעושה פעולה להשיג את מה שרוצה

כה. וכעת נבוא לבאר את הענין של ירידה צורך עליה. רבי נתן (ליקוטי ה' ערב ג, ד) מסביר שכל הענין העיקרי בעבודת השם זה להגיע לרצון אמיתי לעבוד את ה'. רבינו אומר בשיחות הר"ן (שיחה נ"א) מי יכול לומר על עצמו שהוא במדרגה הזאת שהוא באמת עובד את הקב"ה, רק האדם יכול לומר אני רוצה לעבוד את הקב"ה, וזה באמת העיקר – שיהיה לך רצון אמיתי. ומה זה רצון אמיתי, ניתן דוגמא: יש הרבה אנשים שאומרים 'אני רוצה מיליון דולר', אבל השאלה: מה אתה עושה בשביל להשיג מיליון דולר? אם אדם עושה משהו ומשתדל מאוד אחריו, זה סימן שהוא רוצה, אבל אדם שלא עושה פעולות על מה שהוא אומר שהוא רוצה, זה לא נקרא שהוא רוצה, צריך לעשות פעולות עם הרצון, לעשות מסירות נפש לעבודת השם כמה שאפשר, ולהתפלל על זה – ואז אדם זוכה להגיע לרצון אמיתי.

'ירידה צורך עליה' - להגביר את הרצון

כה. הפירוש ב'כתר' בענין ירידה צורך עליה, הוא לגרום לאדם התגברות הרצון לעבוד את ה', ובלשון ר' נתן שם: פשוט ונפול לאיזה תאנה או עברה חס ושלום, ואזי נתרחק יותר ויותר, ואז אם

מסביר שעשיית המצוות בעצמה היא השמחה, שכל מצווה זו השלמה של 'קומת השמחה', ולכן העניין גם בקיום המצוות, וגם בלימוד תורה – הוא להגדיל את השמחה ולבוא למוחין דגדלות וכשאתה מגיע למוחין דגדלות ע"י השמחה, זה עצמו מביא אותך למדרגה גבוהה יותר.

אומר רבי נתן, אדם שנמצא בירידה אז הוא צריך וצריך להרבות בתורה ובתפילה, ולהגביר את ההתבודדות, כי הדבר היחידי שיכול להציל את האדם מהיסורים זה תורה ותפילה והתבודדות, לך תתבודד ותצעק להקב"ה, ותלמד הרבה תורה – זה הדבר היחידי שיכול לתת לך ישועה. והחידוש כאן, שלימוד תורה, תפילה והתבודדות – זה בעצמו נותן שמחה. נמצא, שהירידה היא צורך העליה, כי ע"י הירידה התעוררת לשמחת המצוות, ולימוד התורה, והתחזקת בהתבודדות ובתפילה.

הירידה כדי לעורר את האדם מתרומתו בעבודת ה'

לא. הפירוש ב'חסד': הפרפראות לחכמה על ליקוטי מוהר"ן (תורה כ"ב את כ') אומר: שהפשט הפשוט ב'ירידה צורך עליה, כי על פי רוב אדם טוב לו בעבודת השם שלו, וחושב שהכל אצלו בסדר גמור. מתפלל שלוש תפילות ביום נותן צדקה, לומד כמה שיעורי תורה וכו' וכו', והוא יכול לנהוג כך כמה שנים, אבל באמת הוא לא התקדם אפילו צעד אחד קדימה, ולמרות שיש לו סדר יום קבוע, והוא עומד בו, אבל הוא לא עלה והתעלה שום דבר. ומה עושים בשמים לאדם כזה? מנערים אותו, מפילים אותו לאיזה ניסיון, וכשהוא נופל לעבירה פתאום הוא מבין, שזה לא מספיק כל העבודת השם שלו, אני חייב להתחזק ולעשות יותר, לעלות יותר.

רבינו פעם אמר (ח"י מוהר"ן קע"ה): שְׁאִם הָיָה יוֹדֵעַ שְׁעוֹמֵד הַיּוֹם עַל מִדְרָגָה שֶׁל אֶתְמוֹל אֵינוֹ צָרִיךְ אֶת עֲצֻמוֹ כְּלָל, ע"כ. כלומר: אם אני אקרא היום את קריאת שמע כמו שקראתי אתמול זה לא טוב. צריך תמיד להתחדש בעבודת ה', לעבוד את ה' ביתר דבקות, ביותר כח, ביותר אהבה. ולהוסיף עוד ועוד בעבודת ה', וזה נעשה מחמת הנפילה והירידה, שאז הוא מתעורר, לעשות עם נפשו חסד יותר, ולעלות אותה גבוה יותר.

הירידה לצורך לעלות ניצוצות קדושה שבמקום הנפילה

לב. הפירוש ב'גבורה': ב'אוהב ישראל' (פרשת שמות) כותב: הירידה – היא לצורך עליה, כי ה' ית' עושה זאת להאדם בכוונה מכוונת, כדי שבעת חזרתו למדרגה הראשונה, יחיה ג"כ אז הניצוצין קדישין (שפגש במקום ירידתו) ויעלה אותן לשורשן הרמה בקודש. ועי"ז נתעלה אז האדם במדרגה יותר עליונה מקודם, ע"כ. יש לאדם הרבה ניצוצות מחלקי נשמתו שנמצאים במקומות מטונפים, ואיך יוכל להגיע למקומות הנידחים האלו, ולהעלות משם את ניצוצות הקדושה, הרי כשאדם הוא צדיק – הוא לא נמצא שם, רק כשאדם בנפילה – הוא נמצא למטה, ואז כשעושה תשובה, הוא מברר את הניצוצות הקדושה ששייכים לחלקו שנמצאים שם למטה. והשמחה הגדולה שיש להשם יתברך מהבירור של המקומות האלה זה מה שמעלה אותם, וזה עושה שמחה למעלה.

כת. הפירוש ב'חכמה': כתב בעבודת ישראל (פרשת בהעלותך בד"ה ויהי בנסוע), הירידה והנסיון זה בחינת נשיאה והרמת ראש. כמו שכתוב (בראשית כב, א): "וַהֲאֱלֹהִים נִסְּהוּ אֶת אַבְרָהָם". מסביר רבינו בליקוטי מוהר"ן (תורה ע"ח), ש'ניסיון' זה הרמה. כתוב (ישעיה מט, כב): "וְאֵל עַמִּים אָרִים נְסִי", כל ניסיון פירושו להרים את הנס והדגל גבוה, הניסיון הוא זה שגורם להרים את האדם.

הסיבה שהקב"ה מנסה את האדם אף שהכל גלוי לפניו

כט. ונתבונן, הרי הקב"ה לא צריך לנסות את האדם כדי לדעת אם הוא ישר אותו, כי הכל גלוי וידוע לפניו, אלא שכתוב (תהלים יא, ה): "ה' צָדִיק יִבְחֶן" כלומר שהקב"ה לא נותן שררה וגדולה לאדם, אלא אם כן בוחנו בניסיון. וכשהוא עומד בניסיון, הוא נותן לו. אבל בשעת ניסיון יש לאדם 'מוחין דקטנות' (ביחס לזמן רגיל שאין לו בו ניסיון), וההוכחה: אדם שעסוק בלימוד התורה והגמרא, ובלימוד בלימוד הקבלה והחסידות, אם יבוא לו איזה ניסיון של ראיות אסורות, זה בכלל לא מענין אותו, כי הוא אחוז בקדושה, יש לו 'מוחין דגדלות', ובמצב כזה שום ניסיון לא מדבר אליו, וכל השטויות האלו לא משפיעים עליו, כי הוא כרגע דבוק בהקב"ה. אבל בשעת ה'ניסיון' יש לאדם ירידה, הוא יורד ל'מוחין דקטנות', ואז הניסיון כבר קשה.

אמנם אפילו שהוא במוחין דקטנות, הוא ודאי יכול לעמוד בו, כי יש כלל: "אין הקב"ה מעמיד אדם בניסיון שהוא לא יכול לעמוד בו" כי כתוב (ע"ז ג): "אין הקב"ה בא בטרוניא (בעלילה) עם בריותיו", כלומר, אפילו שהקב"ה מסלק ממנו את החכמה ומוריד אותו ל'מוחין דקטנות' בשעת הניסיון, מ"מ הקב"ה משאיר לאדם מספיק מוחין כדי שיהיה לו כוח לעמוד בניסיון שלו. והירידה הזו היא צורך עליה, כלומר ע"י בחינת "ה' צָדִיק יִבְחֶן", הקב"ה נותן לו שררה וגדולה. וזה הפירוש בחכמה ל'ירידה צורך עליה' – שמוריד אותו ל'מוחין דקטנות', כדי להעמידו בניסיון, וכשעומד הניסיון הוא זוכה להרמת ראש' – וראש נרמז בחכמה.

'ירידה צורך עליה' כי מתאמץ להגביר את השמחה

ל. פירוש ב'בינה': רבי נתן מסביר בליקוטי הלכות (נשיאת כפים ד, ו), וז"ל: הִירִידָה שְׁקָדִים הֶעֱלִיָה, זֶהוּ בְּעֲצֻמוֹ בְּחִינַת 'עֲזַת הַגּוֹף' שְׁמִתְגַּבֵּר בְּכָל פֶּעַם פְּשׁוּעָה לְצֵאת מִדְרָגָא לְדְרָגָא. וְעַקֵּר שְׂבִירַת עֲזַת הַגּוֹף – עֲזַת דְּסִטְרָא אַחְרָא, הוּא עַל יְדֵי הַשְּׂמִחָה, כִּי אֵי אֶפְשָׁר לְהִתְגַּבֵּר עָלָיו כִּי אִם עַל יְדֵי שְׂמִחָה וְחֻדְוָה דְּיָקָא. פִּירוּשׁ, אִיךְ אָדָם זוֹכֵה אַחֲרֵי הַנִּסְיוֹן לְמוֹחִין דְּגִדְלוּת' – עַל יְדֵי שְׂמִחָה. הַרִי אַנְחָנוּ בְּרִסְלָבְרִים, וּבְכִרְסָלָב יֵשׁ הַרְבֵּה שְׂמִחָה, וּמָה הַנְּקוּדָה הַגְּדוּלָה בְּשְׂמִחָה? הַשְּׂמִחָה מַעֲלָה אֶת הָאָדָם מִמוֹחִין דְּקִטְנוּת לְמוֹחִין דְּגִדְלוּת, וְכִשְׂאָדָם מִקְּבֵל מוֹחִין דְּגִדְלוּת, יֵשׁ לוֹ טַעַם בְּלִימוּד בְּתוֹרָה, וּבְכָל חֻלְקֵי עֲבוּדַת ה'.

הגמרא בשבת (דף פת). על הפסוק (ישעיה לה, ו): "וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֵאשִׁים שְׂשׁוֹן וְשִׂמְחָה יִשְׂגוּ וְנִסּוּ יִגְוּ וְאֶנְחָה", שהכתרים של נעשה ונשמע' – הם בחינה של שמחה. גם כתוב (תהלים ק, ב): "עֲבָדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה, בָּאוּ לְפָנָיו בְּרִנָּה", רבינו בליקוטי מוהר"ן (תורה ה' ח"א)

ביצד להתרומם מהנפילות

לג. לפעמים אדם מרגיש שיש לו 'ימי קטנות', או כמו שקורא לזה היעלי שור: 'ימי השנאה' (לעומת 'ימי האהבה'). לפעמים מרגיש שהמנוע הרוחני לא מתחמם... אין לו חשק, הוא בירידה. או לפעמים יש לו ניסיון בבית עם האישה, והגיע לכעס, והוא בנפילה גדולה, עכשיו אחרי הנפילה, היצר הרע רוצה שיפול יותר, ואומר לו: תראה איך אתה לא שווה כלום, איך הגעת לכזה כעס, איזה דיבורים אמרת.

אבל אם הוא נזכר במה שדיברנו על 'ירידה לצורך עליה', הוא יתעורר: נכון – נפלתו בכעס, ובירידה שלי לכעס הזה, אני צריך לברר את הניצוצות הקדושה שיש כאן במקום התחתון שעכשיו נפלתו, וזה ע"י שאני אלמד תורה בשאול תחתיות שאני נמצא עכשיו, כי אני כעסתי – הייתי כמו עובד עבודה זרה, אבל אני מניח תפילין, לובש ציצית, אני לומד תורה ומקיים מצוות, וכל זה במקום מאוד תחתון ונמוך, וכשאתה מקיים את המצווה במקום המאוד תחתון הזה, אתה מברר את ניצוצות הקדושה השייכים לנשמתך, שלא היית יכול להגיע אליהם בזמן שהיית במדרגה גבוהה, וכשאתה מעלה אותם – נמצא שהירידה היתה לצורך עליה. ואת הפירוש אנחנו שמים בספירת הגבורה, כי זה המקום של יצר הרע של החטאים, רבינו אומר בליקוטי מוה"ר"ן (תורה ע"ב ח"א) שהשתלשלות הגבורות היא המקום של היצר הרע.

אין אדם עומד על דברי תורה אלא כנכשל בהם

לד. פירוש ב'תפארת': רבינו מבאר בליקוטי מוה"ר"ן (תורה כ"ב אות י"א) את הפסוק (ישעיה ג, ו): 'וְהִמְכַשְׁלָה הַזֹּאת תַּחַת יְדֶיךָ', על פי הגמרא שבת (קכ. גיטין מג.) שאומרת: "אין אדם עומד על דברי תורה, אלא אם כן נכשל בהם". כולם מכירים את הגמרא הזו. רבינו מוסיף ואומר: כתוב בפסוק (חושע יד, ב): 'שׁוֹבֵה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֱלֹהֶיךָ', 'שׁוֹבֵה יִשְׂרָאֵל' – כשאתה עושה תשובה, אז נהפך העוון שלך לתורה, 'כִּי כְשֶׁלַּת – בְּעֹנֶפְךָ', התורה נעשית – מהעוונות והכשלונות שלך, כלומר שמהעבירה בעצמה נהפך להיות תורה.

יש יסוד של הבעל שם טוב, שרבינו מציין בליקוטי מוה"ר"ן (תורה ר"פ), והוא מובא בבעל שם טוב על התורה (פרשת בהר אות ה'), וז"ל: עסק משא ומתן הוא גם כן תורה ועבודה, כי כמה דינים יש על זה. ואמר הבעל שם טוב, כי אם האדם הלומד את התורה לשם הבורא ברוך הוא, למשל אם לומד המשנה 'המחליף פרה בחמור', הוא חשוב מאוד לפני הבורא ברוך הוא, כל שכן אם עושה הדבר – ומחליף פרה בחמור ומנהיג עצמו בזה על פי התורה, ודאי יותר חשוב עבודה מעולה, עכ"ל. פי, ברגע שאדם עושה מעשה על פי התורה, כל המעשה שלו הוא בעצמו תורה.

ירדה צורך עליה - כי בתשובה הופך את העוונות לתורה

לה. גם כשאדם נפל באיזה עוון, כשהוא עושה תשובה – הוא הופך את העוון שלו להיות תורה, וזה מה שרבינו אומר, 'כִּי כְשֶׁלַּת – בְּעֹנֶפְךָ', איך נעשית תורה שנקראת 'מכשלה', על ידי תשובה על עוונך. כתוב (ירמיה ג, ב) 'בְּיָמֵינוּ הָיָה וְיָבֵעתָ הָיָה נֶאֱמָר ה' יִבְקֹשׁ אֶת

עֹז יִשְׂרָאֵל וְאֵינָנוּ'. שואל הבעל שם טוב הקדוש, מה הפשט 'יבוקש עוון ישראל', איך יתכן שיבוקש עוון ישראל? ורבינו מסביר, וז"ל: כִּי לְעֵתִיד יִהְיֶה כְּלוֹ תְּשׁוּבָה, וְעַל יְדֵי תְּשׁוּבָה יִדְוֹנוּת נְעֻשֵׁי זְכוּת' (עייני יומא פ"ג), וְיִהְיֶה נְעֻשָׂה מְעַבְרוֹת יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה, וְעַל כֵּן יִבְקֹשׁוּ אֵז הָעוֹנוֹת, כִּי יִבְקֹשׁוּ וְיַחְפְּשׁוּ אֵז אַחַר עוֹנוֹת יִשְׂרָאֵל, אֵיךְ לֹקְחִין עוֹד אֵיזָה עֹז כְּדֵי לְעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ תּוֹרָה. וְזֶהוּ 'וְאֵינָנוּ', כִּי יִהְיֶה כָּל הָעוֹנוֹת נִכְלָלִין בְּאַיִן – הֵינּוּ בְּאֵין סוּף, שְׁשֵׁם הָעוֹנוֹת נִתְּהַפְּכִין לְזְכוּת עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה, שְׁזֶהוּ בְּחִינּוֹת 'יְרִידָה תְּכֵלִית הָעֲלִיָּה' הַנִּל. וְזֶה הַפִּירוּשׁ ב'תפארת', כמו שמובא בגמרא ברכות (דף נח.) "וְהַתְּפֹאֶרֶת – זֶה מִתֵּן תּוֹרָה".

ירדה כדי לקיים שוב, כדי שלא יהיה היפך החיים

לו. הפירוש ב'נצח': הסברנו שנדב ואביהוא, היה להם רצוא בלי שוב, ולא היתה להם 'ירידה צורך עליה', לא נתנו חלק לסטרא אחרא, וזה שצריך לתת חלק לסטרא אחרא – זה ירידה צורך עליה, אבל זה מה שנותן לך את החיים. וההסבר העמוק בדבר הזה – אומר האגרא דכלה' (פרשת לך לך), כתוב אחרי שהקב"ה נגלה לאברהם (בראשית י"ו, כב): 'וַיִּכְלַל לְדַבֵּר אֵתוֹ וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אֲבְרָהָם' – ומבאר ר' אלימלך צבי מדינוב: אברהם בברית בין הבתרים נהפך להיות מרכבה לקדושה, ועל זה אמר: שאברהם לא היה רק ב'רצוא', אלא היה גם ב'שוב'. זה עצמו שהקב"ה נתעלה ממנו, זו הייתה ירידה שאברהם אבינו ירד מהמדרגה הגבוהה שלו, שהיתה לו בשעת המחזה של ברית בין הבתרים. ואומר האגרא דכלה' – למה היה את הדבר הזה, כי אם היה ממשיך מראה הנבואה עוד ועוד, אברהם היה מסתלק מן העולם. כי בזמן שאדם רק עולה כל הזמן, רצוא רצוא ורצוא, הוא מזדכך לגמרי מהחומר, והוא לא יכול לחיות. צריך תמיד לדעת, שיש רצוא, אבל יש גם 'שוב'.

ביצד היתה פטירת הרמ"ע מפאנו

לז. יש סיפור על רבינו הרמ"ע מפאנו (שהבאנו בהקדמה של הספר 'כנפי יונה' שהוצאנו לפני כ-30 שנה) שהיתה לו כל יום התבודדות רבע שעה, ובהתבודדות שלו הוא עשה עליית נשמה. והיה לו סיכום עם השמש שלו, שאחרי רבע שעה הוא מעיר ומנער אותו. כדי שיוכל להחזיר את הרב חזרה לעולם הזה. וככה בכל התבודדות הוא היה עושה עליית נשמה, והשמש היה מעיר אותו בדיוק אחרי רבע שעה ולא יותר. פעם אחת השמש התאחר בחצי דקה להעיר את רבו הרמ"ע מפאנו, וגילה שרבו נפטר. כי הרמ"ע בעליית נשמה שלו היה עולה ועולה ועולה, והוא ידע בעצמו שהזמן שהוא יכול לעלות, זה רק רבע שעה, אבל אם יעלה יותר מזה, אפילו קצת, הוא כבר לא יוכל לחזור לעולם הזה מהרצוא שהוא עולה בו, וזה מה שקרה כשהשמש התאחר קצת, ואז הרמ"ע 'איתקטיר בחד קטירא' – נקשר בקשר אחד בעליונים.

ולכן גם במראה הנבואה של הנביא, הנביא צריך לדעת שיש 'שוב' ולא להיות רק 'רצוא' – וזה 'ירידה צורך עליה'. ואת הפירוש הזה אנחנו שמים ב'נצח', כדי שתוכל לחיות, אם כל הזמן תהיה רק בעליות בלי ירידות, זה ביטול ה'חיים', 'חיים' זה רק עם עליות

אֶחָרָא" וכו', (תרגום: כֵּל מֵאֵן דְּאָחִיד בְּיָדָא דְתַחֲבָא, וְאֶשְׁתַּדֵּל בֵּיה, לְמִשְׁבַּק אֶרְחָא בִישָׂא, אִיהוּ אֶסְתַּלַּק בְּתַלְתַּת סְלוֹקִין, מִה דְלָא אֶסְתַּלַּק הָכִי בַר נֶשׁ אֶחָרָא). וְאִם אָדָם הִיא יוֹדַע מַה זֶה לְקָרֵב יְהוּדִים בְּתַשׁוּבָה, הִיא עוֹזֵב אֶת הַכֵּל, וְרִץ אַחֲרֵי יְהוּדִי כְּדֵי לְקָרֵב אוֹתוֹ בְּתַשׁוּבָה.

אבל כאמור, לקרב יהודים בתשובה זה ירידה, אין חוכמות, כי אתה נכנסת למעברים ולמקומות שלו. מה הצדיק עושה בזה? הצדיק עושה בזה את הירידה צורך עליה שהוא צריך. ובזה ביארנו, שהזוידוי דברים' שעושים בציון הקדוש, ואנחנו מתוודים שם וזורקים את כל העוונות שלנו, זה בחינת ירידת צורך עליה של רבינו הקדוש, כי רבינו בכל ראש השנה עולה לעליה גדולה וגבוהה מעלה מעלה מעלה, רק מה, צריך שיהיה גם ירידה קודם לכן, כדי שיוכל לקבל את העליה – והירידה שלו זה שהוא לוקח לעצמו את השקים של העוונות של הזוידוי דברים שלנו בערב ראש השנה לתקן אותנו, וזו בחינה של ירידה, לשמוע את כל הזוידוי דברים שלנו, וע"י זה רבינו זוכה לעליה מאוד מאוד גדולה.

ירידה צורך עליה - כי צריך לעבוד את ה' גם עם יצר הרע

מ. הפירוש ב'מלכות': כתוב (תהלים קג, יט) "וּמְלָכֹתָו כָּבֵל מְשָׁלָה". כתוב כשהקב"ה נגלה למשה בסנה כתוב (שמות ג, ב): "וַיֵּרָא מִלְּאֲפָדַי ה' אֵלָיו בְּלִבַּת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה" – סנה זה קוצים, וקוצים זה סטרא אחרא. ומסביר הבעל שם טוב (שמות את ו'), שלכן למשה רבינו היתה לו תמיהה גדולה, איך ייתכן שהשכינה הקדושה נמצאת בסנה, במקום הקוצים והסטרא אחרא? וזה פירוש הפסוק (שם, ד): "וַיֵּרָא ה' כִּי סָר לְרְאֹתָו, וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹקִים מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה", משה לא הבין, איך יכול להיות השכינה הקדושה שם?

ואומר הבעש"ט: שהקב"ה ענה לו את מה שכתוב בזהר הקדוש (תצוה דף קפ"ד ע"א) "לית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא, (אין אור אלא אותו אור שיוצא מתוך החושך), דכד איתכפיא סטרא דא, (כשהסטרא אחרא מתכופפת), אִיסְתַּלַּק קוּב"ה לְעִילָא, (עולה הקב"ה למעלה) וְאִיתִיקַר בִּיקְרִיה (ומתכבד בכבודו), ולית פולחנא דקודשא בריך הוא, אלא מגו חשוכא (אין עבודת ה' אלא מתוך החושך), "ולית טובא אלא מיגו בישא" (אין טוב אלא טוב הבא מהרע), וככה הזוהר ממשיך בלשונות הקדושים האלה, שרק מהחיבור של הצד הרע עם הצד הטוב, וזה בחינת: ירידת צורך עליה – כדי להגיע ל'פולחנא שלים' – לעבודה שלימה. השכינה שהיא ספירת המלכות יש בה ממשלה גם על הטוב וגם על הרע, וזו הבחינה של 'אילנא דחיי ומותא' שכתוב בזהר, שהוא במלכות. וכל התענוג הוא מהיפוך הנגע, כיתרון האור מן החושך, ונעשה תענוג על ידי הרע, ועל ידי זה הטוב שבהם עולה ונכלל בקדושה כי עבודה גדולה עשה, והרע גמור נופל למטה, וזהו 'פולחנא שלים' – ויחוד שלם ביצר טוב וביצר רע ונעשה היחוד אמיתי. ה' יזכנו.

שבת שלום ומבורך. עריכה: ליאור גבע

וירידות. והדוגמא – זה המוניטור שבדק את קצב הלב, כשהקו עולה ויורד האדם חי, אבל אם זה קו ישר בלי עליות וירידות, צריך להזמין 'חברה קדישא', רק אם יש עליות וירידות – ירצוא ושוב אפשר לחיות.

קודם עלייה גדולה יש רשות לסטרא אחרא להחטיא הרבה

לח. הפירוש ב'הור': רבי נתן מסביר ב'ליקוטי הלכות' (תחומין ד, יט), בסוף גלות בית ראשון לפני בנין בית המקדש השני, היה הזמן הכי קשה לעם ישראל, והיה התגברות של המן הרשע, שגזר גזירת שמד על כל היהודים. וישראל נפלו בחטא הנורא של נשים נוכריות. הרמב"ם אומר (הלכות תפילה פ"א ה"ד) שאנשי כנסת הגדולה תקנו תפילה, בגלל שכולם אז בשפה שונה, זה מדבר אשודרית, וזה מדבר אשקלונית, ולא יכלו לדבר עברית, כי האמא שלהם היתה גויה, והיתה התבוללות קשה תוך כזה זמן קצר. ואיך הם הגיעו לכזאת נפילה? אומר רבי נתן, וּמַחֲמַת שְׁהָיוּ צְרִיכִים אֶז לְעִלְיָה גְדוּלָה (שאו התחילה ההתנוצצות של תורה שבעלפה), דְּהֵינּוּ לְבָנוֹת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מִתְדַּשׁ, שְׁהוּא בְּשִׁבִיל כָּלֵל יִשְׂרָאֵל, עַל כֵּן הִתְגַּבְּרָה הַיְרִידָה אֶז מְאֹד, וְהִתְגַּבְּרָה אֶז הַסְטְרָא אֶחָרָא, עַד שֶׁנִּכְשְׁלוּ מְאֹד בְּנִשְׁיִם הַנְּכָרִיּוֹת, ע"כ. כלומר באותה שעה היה רשות לסטרא אחרא להחטיא מאוד.

וזה גם מה שקורה בדור שלנו, אנחנו מסתכלים על הבלבול של הערב-רב שבתוכנו, ועל המצב הרוחני של הדור שלנו, ובפרט הכי כואב על הנפילה שיש גם בתוך הציבור הדתי והחרדי, נפילות כאלה שאין לתאר ולשער, מאיפה היצר הרע הזה שלא שיערו אבותינו. עד שאפילו התנאים אמרו "ייתי ולא אחמינה", שלא רצו להיות בדור האחרון שלנו. אנחנו מתמודדים עם יצר הרע קשה כזה, שיש רשות למכשיר קטן להכניס את כל הסטרא אחרא ולהפיל את האדם לשאול תחתיות.

הדבר הזה זה הסוד של הגאולה, שלפני הגאולה יש רשות לסטרא אחרא להשתולל (והיא עושה את העבודה שלה מצויין), וזה הענין של ירידה לצורך עליה, זה תוצאה מזה שעומדת להיות עליה גדולה. והיצורך עליה הזאת, בשביל הבחירה, יש כוח מאוד גדול לסטרא אחרא להשתולל, ולכן אנחנו בדור שיש לנו ירידות מאוד גדולות, וכל זה הוא התחזקות, שנוכל להתרומם מהירידות, ולא להתייאש מהנפילות שנפלנו. 'הוד' – מרמז על 'דוה' היפך אותיות 'הוד', דהיינו תחתית הגבורות שבקו השמאלי, שהם הנפילות הגדולות.

הירידה של הצדיק כשיורד להחזיר אנשים בתשובה

לט. הפירוש ב'יסוד': הצדיק יסוד עולם, ואיך לצדיק יש ירידה צורך עליה, הרי הוא צדיק שלא עושה שום עבירות? מבאר ב'פרפראות לחכמה' על הש"ס (בסוף מסכת עוקצין) שע"י שהוא מקרב יהודים בתשובה, על כורחך שהוא יורד למקום שלהם, (ע' בתורה נ"ט ז'יכל הקדוש). והירידה הזו של הצדיק צורך עליה, כי זו עליה מאוד גדולה לקרב יהודים בתשובה. וכמו שאומר הזוהר (תרומה דף קכה): "כֵּל מֵאֵן דְּאָחִיד בְּיָדָא דְתַחֲבָא, וְאֶשְׁתַּדֵּל בֵּיה, לְמִשְׁבַּק אֶרְחָא בִישָׂא, אִיהוּ אֶסְתַּלַּק בְּתַלְתַּת סְלוֹקִין, מִה דְלָא אֶסְתַּלַּק הָכִי בַר נֶשׁ